

DEPARTEMENT WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID & GEZIN

Zorginspectie

Koning Albert II-laan 35 bus 31

1030 BRUSSEL

T 02 553 34 34

F 02 553 34 35

contact@zorginspectie.be

INSPECTIEVERSLAG

THEMATISCHE INSPECTIE VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

INSPECTIEPUNT

Naam Siemkensheuvel
Adres Bokkerijdersweg 20 3680 Maaseik
Telefoon
Fax
E-mail ritaroosen@terengelen.be
Dossiernummer

INRICHTENDE MACHT

Naam Dienstencentrum Ter Engelen
Juridische vorm vzw
Ondernemingsnummer
Adres Capucienenstraat 23 - 3680 Maaseik
Telefoon 089 30 15 00
Fax
E-mail patricklemmens@terengelen.be

UITBATINGSPLAATS

Naam
Adres Bokkerijdersweg 20 3680 Maaseik

OPDRACHT

Nummer O-2018-ELST-0276
Datum 03/05/2018
Inspecteur(s) Martine Vandenhoeck

VERSLAG

Nummer V-2018-MAVA-0039
Datum 12/06/2018

INSPECTIEBEZOEK

Soort Aangekondigd bezoek op 7 juni 2018 (8.30- 16.30)
Gesprekspartners Rita Roosen, directeur Siemkensheuvel
Anke Menten, maatschappelijk werker
Tine Wuytens, maatschappelijk werker
Eline Bloemen, maatschappelijk werker
Inge Van Herten, kwaliteitscoördinator

Marie-Ange Geurts, pedagoog Els Buntinx, pedagoog Katrien Corstjens, pedagoog Elena Libertini, begeleidster P2 Riet Ramaekers, begeleidster P3
--

LEESWIJZER

Toegepaste wetgeving

- Besluit van de Vlaamse Regering van 4 februari 2011 betreffende de algemene erkenningsvoorwaarden en kwaliteitszorg van voorzieningen voor opvang, behandeling en begeleiding van personen met een handicap
- Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp

Onze opdracht

De opdracht van Zorginspectie bestaat erin om ten behoeve van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) een objectief beeld te geven over de mate waarin de werking van de erkende en vergunde organisaties beantwoordt aan de regelgeving en bepalingen zoals hierboven aangegeven.

Het VAPH is bevoegd voor de erkenning en subsidiëring van deze organisaties. De finale beoordeling van het dossier komt dit agentschap toe. Zo kan het bijvoorbeeld over bijkomende stukken/gegevens uit het dossier beschikken die mogelijk een ander licht werpen op de vaststellingen van de inspecteur. Het VAPH kan aan de organisatie vragen binnen een te bepalen termijn de nodige maatregelen te nemen om aan de verplichtingen te voldoen zoals die decretaal en reglementair bepaald zijn (BVR van 4 februari 2011, artikel 55 en volgende).

Wat komt bij deze inspectie aan bod?

Deze inspectie gaat in op het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen en focust op het gebruik van afzondering, fixatie en compartimentering in het bijzonder. We kiezen voor dit thema bewust voor die maatregelen die zeer sterk ingrijpen op de directe bewegingsvrijheid van gebruikers en die met andere woorden als vrijheidsberovend kunnen omschreven worden.

We gaan in op volgende aspecten:

- 1) De preventieve aanpak met oog op vrijwaren van de integriteit van de gebruiker
- 2) Gebruik van afzondering
- 3) Gebruik van fixatie
- 4) Gebruik van compartimentering
- 5) Het eigen toezicht bij gebruik van deze maatregelen
- 6) Visie, procedures en verbeterbeleid

Om na te gaan of er sprake is van een verantwoorde ondersteuning schreven we een aantal principes uit waaraan de werking van de organisatie wordt afgetoetst.

Daarnaast werden de begrippen die binnen het inspectie-instrument worden aangewend, gedefinieerd. Zorginspectie is zich bewust van de vele verschillende termen die organisaties gebruiken in de context van vrijheidsbeperking. De definities zijn net ontwikkeld om binnen onze eigen werking helder en afgestemd te kunnen werken.

De principes en definities samen vormen de bril waarmee gekeken wordt tijdens het inspectiebezoek.

De praktijk is voor het inspecteren van dit thema het vertrekpunt en staat steeds centraal. We gaan in gesprek met begeleiders, onder meer aan de hand van concrete cases. Het achterliggende beleid, met inbegrip van de zelfevaluatie, wordt besproken met de verantwoordelijke(n).

Doorheen het verslag worden de verschillende principes afgetoetst. Per hoofdstuk worden conclusies getrokken en geconcretiseerd op welke vaststellingen deze conclusies gebaseerd zijn.

Indien een organisatie niet voldoet aan de vereisten voor een verantwoorde ondersteuning, kunnen deze vaststellingen aanleiding geven tot een opvolgingsbezoek. Een opsomming van dergelijke vaststellingen wordt gegeven in het besluit bij dit verslag.

LIJST MET DEFINITIES

- **Vrijheidsbeperkende maatregelen** zijn alle maatregelen die een beperking van de keuzevrijheid en/of de bewegingsvrijheid van de persoon met handicap inhouden, inclusief beperkingen qua contact met de buitenwereld.
- **Vrijheidsberovende maatregelen** zijn alle maatregelen die een beperking van de bewegingsvrijheid van de persoon met handicap inhouden. Vrijheidsberoving is het ontnemen van de vrijheid om te bewegen (een sterke ruimtelijke inperking van bewegingsvrijheid), bv. door opsluiting (bv. tijdens afzondering) of door het gebruik van fixatiemateriaal.

De begrippen **vrijheidsberoving en vrijheidsbeperking** onderscheiden zich van elkaar in graad of intensiteit, maar verschillen niet fundamenteel. Vrijheidsbeperking is breder omschreven en omvat alle vrijheidsberoving.

- **Gesloten afdeling** is een afdeling, woning, leefgroep,... die men niet zelfstandig kan verlaten. De deur is slotvast.
- **Afzondering** is het geheel van maatregelen dat genomen wordt om een persoon met handicap voor een beperkte tijd te verwijderen van de gedeelde ruimte binnen een organisatie en alleen onder te brengen in een ruimte die men niet zelfstandig kan verlaten (in de eigen kamer, de afzonderingsruimte of een andere ruimte).

Het kan gaan om afzondering naar aanleiding van een crisissituatie, maar ook om structurele maatregelen.

In veel gevallen zal het niet zelfstandig kunnen verlaten betekenen dat de deur van de ruimte op slot gaat, maar ook andere ingrepen kunnen hetzelfde effect hebben.

Voorbeelden van afzondering zijn:

- afzondering in een afzonderingsruimte, de eigen kamer of een andere ruimte (deur op slot) naar aanleiding van een crisissituatie
  - rolstoelgebruiker die in de eigen slaapkamer of in een andere ruimte wordt gezet, rem van de rolstoel staat op (deur is niet op slot, gebruiker kan de rem niet zelf bedienen)
  - slaapkamer van bepaalde gebruikers die 's nachts wordt afgesloten
  - kamermoment als vast onderdeel van de dag voor een bepaalde gebruiker (deur op slot)
  - ...
- De **afzonderingsruimte** is de ruimte die systematisch bedoeld is voor het afzonderen van een persoon met handicap (dus niet de eigen kamer). Rekening houdend met de definitie van afzondering, houdt dit in dat men deze ruimte niet zelfstandig kan verlaten.
  - **Compartimentering** is het geheel van maatregelen dat genomen wordt om een persoon met een handicap binnen een afgebakende ruimte (eigen kamer en/of gedeelde ruimte) zijn eigen plek te

geven. Men kan deze niet op eigen initiatief verlaten. Er is wel enige (mogelijk zeer minimale) vorm van sociale interactie mogelijk.

Compartimentering onderscheidt zich van afzondering door het permanente karakter van de genomen maatregelen.

Voorbeelden van compartimentering zoals bedoeld binnen deze definitie zijn:

- Afgebakende delen van een leefruimte waarin een gebruiker een deel van of de hele dag doorbrengt;
- ...
- **Time-out** is het geheel van maatregelen dat genomen wordt om de persoon met handicap voor een beperkte tijd te verwijderen van de gedeelde ruimte binnen een organisatie en onder te brengen in een andere ruimte (zoals de eigen kamer, een ander lokaal,...). Men kan deze ruimte zelfstandig verlaten.
- **Time-out ruimte** is de ruimte die systematisch bedoeld is om een persoon met handicap in onder te brengen die tijdelijk van de groep is verwijderd (dus niet de eigen kamer). Rekening houdend met de definitie van time-out, houdt dit in dat men deze ruimte zelfstandig kan verlaten.
- Een **comfortroom** is een ruimte met aangepaste inrichting (prettig ingericht, prikkelarm ingericht,...) die op vrijwillige basis gebruikt kan worden door een persoon met handicap wanneer hij zich angstig, onrustig of boos voelt.
- **Fixatie** is elke handeling of gebruik van materiaal die de bewegingsvrijheid beperkt en niet gemakkelijk kan worden verwijderd door de persoon met handicap zelf. We onderscheiden 3 vormen:
  - **Fysieke interventie:** direct lichamelijk contact dat de bewegingsvrijheid van een persoon beperkt, verhindert of belemmert.
Het gaat over een interventie waarbij de persoon door meerdere hulpverleners op een deskundige (veilige en humane) wijze vastgehouden wordt om de bewegingsvrijheid sterk of volledig te beperken. Het kan gaan over het immobiliseren van de persoon (tot de zelfcontrole herwonnen is) of over op een fysiek gecontroleerde wijze de persoon (zich te laten) verplaatsen (bv. om uit de leefruimte te verwijderen of om naar de afzonderingsruimte te brengen). Andere termen die worden gebruikt: manuele interventie, holding, persoons- en teamgerichte veiligheidstechnieken (PTV)
  - **Mechanische fixatie** is het aanwenden van mechanische hulpmiddelen bevestigd aan of in de directe omgeving van de persoon met handicap die zijn bewegingsvrijheid beperken en die niet door hemzelf kunnen worden opgeheven of verwijderd.

Het gebruik van mechanische hulpmiddelen die te maken hebben met houdingscorrectie wordt hierbij buiten beschouwen gelaten tenzij het gaat om een hulpmiddel dat buiten de oorspronkelijke doelstelling wordt gebruikt.
  - Met **medicamenteuze fixatie** (ook chemische fixatie genoemd) bedoelen we gedragsregulerende medicatie die zowel in een **crisisituatie** als **structureel** wordt toegediend.
- **Een signaleringsplan** is een hulpmiddel om in een vroeg stadium een dreigende (agressie)aanval te herkennen en te voorkomen. Het omschrijft wat de persoon met handicap, zijn omgeving en/of hulpverleners kunnen doen om een crisisituatie te voorkomen. Dergelijk plan bevat minstens:
  - de concrete omschrijving van signalen of vroege voortekenen,
  - de mogelijke acties of stabiliserende maatregelen in de verschillende fasen,

- wat de persoon met handicap (indien de persoon zelf hiertoe in staat is) of zijn omgeving kan doen,
- wat hulpverleners kunnen doen.

Dit is ofwel een op zichzelf staand document ofwel deel van het bestaande handelingsplan.

PRINCIPES

Bij de inspecties wordt om te kunnen spreken over een verantwoorde ondersteuning uitgegaan van volgende principes:

1. De organisatie voert een beleid dat inzet op het voorkomen van vrijheidsbeperkende maatregelen. Dit impliceert dat men werkt met signaleringsplannen en kan beschikken over een aangepaste infrastructuur.
2. Als de voorziening de keuze maakt om vrijheidsbeperkende maatregelen te hanteren, dan moet het gebruik ervan voldoen aan de volgende criteria¹:
  - a. **Proportionaliteit** vereist dat de toepassing ervan (het middel) in redelijke verhouding staat tot het doel van de toepassing. Elke toepassing van vrijheidsbeperving is gericht op het bevorderen dan wel in stand houden van de kwaliteit van bestaan van personen met een handicap. De maatregel moet dus genomen worden in het belang van de gebruiker.
  - b. **Subsidiariteit** betekent dat het minst ingrijpende alternatief wordt ingezet.
  - c. **Effectiviteit** betekent dat een vrijheidsbeperkende maatregel geschikt moet zijn om het beoogde doel te bereiken en niet langer mag duren dan noodzakelijk is. Als de maatregel geen effect meer heeft, dient deze te worden gestaakt.
3. Het gebruik van afzondering, fixatie, compartimentering of kamerdeur op slot moet in elke individuele situatie zorgzaam gebeuren:
  - a. Het gebruik van dergelijke maatregelen kan enkel indien:
    - Het gedrag van de gebruiker houdt risico's in voor zijn eigen fysieke integriteit
    - Het gedrag van de gebruiker houdt risico's in voor de fysieke integriteit van andere gebruikers of personeelsleden
    - De gebruiker vernielt materiaal

Zodra de toestand van de gebruiker doet veronderstellen dat het oorspronkelijk gesteld gedrag zal uitblijven, wordt de tijdelijke afzondering beëindigd.
  - b. De indicaties voor deze maatregelen zijn opgenomen in het handelingsplan.
  - c. Het gebruik van deze maatregelen komt aan bod bij intern overleg tussen medewerkers.
  - d. Het gebruik van deze maatregelen wordt periodiek geëvalueerd, met inbegrip van het overwegen van een minder ingrijpend alternatief.
  - e. Eigen regie van mensen met een handicap is een centrale waarde die ook gerespecteerd moet worden bij de toepassing van vrijheidsbeperving. In relatie tot vrijheidsbeperving betekent dit dat *de persoon met handicap en/of zijn vertegenwoordiger* inspraak moeten hebben en betrokken moeten worden bij een keuze of afweging die tot vrijheidsbeperving leidt.
4. Er zijn afspraken over het organiseren van toezicht bij gebruik van afzondering, fixatie en compartimentering.

---

¹ Toetsingskader "Zorg voor Vrijheid" in de Verstandelijk Gehandicaptenzorg en Verpleeghuis en Verzorgingshuiszorg, IZG, Utrecht, oktober 2007.

De organisatie heeft interne afspraken over registratie van afzondering naar aanleiding van een crisissituatie.

Registraties tonen aan dat er bij afzondering naar aanleiding van een crisissituatie:

- a. Minstens om de 30 minuten verhoogd toezicht is op de persoon in afzondering
- b. Minstens om het uur notities zijn over de toestand van de gebruiker.

5. Het eigen beleid op vlak van het (niet) gebruiken van vrijheidsbeperkende maatregelen is schriftelijk uitgewerkt, wordt gecommuniceerd naar alle relevante actoren en maakt deel uit van de zelfevaluatie.

Met beleid wordt zowel de visie-ontwikkeling bedoeld, vastgelegd in referentiekaders, procedures,... als de werking in de praktijk.

1 GEGEVENS VAN DE ORGANISATIE

Volgende functies worden aangeboden:

- x **meerderjarigen**
  - x individuele ondersteuning
  - x dagondersteuning
  - x woonondersteuning
  - x **minderjarigen**
  - x begeleiding
  - x schoolaanvullende dagopvang
  - x schoolvervangende dagopvang
  - x verblijf
  - x diagnostiek
- andere, namelijk:**

Aantal gebruikers dat in totaal begeleid wordt: FAM: 389, MFC 99 verblijf, 25 mobiel ambulante, 20 schoolvervangende dagopvang, 49 schoolaanvullende dagopvang.

De gebruikers hebben als hoofdhandicap:

- x mentale handicap
- x motorische handicap
- x autisme
- x niet aangeboren hersenletsel
- x gedrags- en emotionele stoornis
- x meervoudige handicap
- x sensorische handicap
- x andere, namelijk:

Dit verslag bevat de vaststellingen van de inspectie uitgevoerd in:

Naam leefgroep/entiteit	Aantal gebruikers	Profiel/finaliteit leefgroep	leeftijd gebruikers
P2	10	Meisjesgroep met gedrags-en emotionele problemen, autisme en/of mentale beperking	12-21+
P3	10	Kindergroep met gedrags-en emotionele problemen, autisme en/of mentale beperking	2,5 jaar -13 jaar

Siemkensheuvel is een aparte campus voor kinderen en jongeren.

In P2 is het jongste meisje 12 jaar en het oudste 18 jaar. Er zijn momenteel 2 meisjes opgenomen in psychiatrie.

In P3 is het jongste kind 7 jaar en het oudste is 13 jaar. Het is een zeer heterogene groep zowel wat cognitieve mogelijkheden als leeftijd betreft. Er verblijven 4 meisjes en 6 jongens.

Binnen de organisatie hanteert men volgend begrippenkader:

Terminologie gehanteerd binnen de werking van de organisatie	Terminologie gehanteerd in dit verslag
Afzondering	Afzondering
/	Compartimentering
Time-out	Time-out

Afzonderingsruimte	Afzonderingsruimte
Prikkelarme kamer	Time-out ruimte
Doezelruimte/rustruimte/chill ruimte	Comfortroom
Signaleringsplannen/spanningsschema/stappenplan/	Signaleringsplannen

2 PREVENTIEVE AANPAK MET HET OOG OP VRIJWAREN VAN DE INTEGRITEIT VAN DE GEBRUIKER

2.1 AANPAK IN HET ALGEMEEN

De organisatie heeft in haar manier van werken volgende aanpak ingebouwd om grensoverschrijdend gedrag, gesteld door een gebruiker, te vermijden of hanteren:

- een doordacht opnamebeleid
- selectie van opvoedend personeel en stafleden: o.a. stressbestendigheid (ook in crisissituaties), communicatieve vaardigheden, conflicthanteringsstijlen, bereidheid om bijscholing te volgen omtrent agressiehantering
- personeelsomkadering in de leefgroepen: o.a. complementaire capaciteiten binnen teams, aangepaste personeelsbezetting voorzien bij risicovolle activiteiten of momenten, ondersteuning van begeleiders door de stafdiensten, een permanentiesysteem en oproepbaarheid bij crisissen. De begeleiders geven aan dat ze na schooltijd steeds met 2 of 3 op dienst zijn
- werking in multidisciplinaire teams waarbij de uitbreiding van de uren van de 2 kinderpsychiaters door de begeleiders als een belangrijke meerwaarde wordt gezien
- basisklimaat dat voldoende veiligheid biedt om op een open wijze grondig en kritisch te reflecteren over alles wat met agressiebeheersing te maken heeft
- vorming van medewerkers: basistraining omgaan met agressie, persoons- en teamgerichte veiligheidstechnieken (PTV)
- infrastructuur: naargelang de doelgroep wordt bekeken hoe de ruimten in de leefgroepen best worden ingericht (huiselijk, prikkelarm, stimulerend,...)
- algemeen pedagogisch beleid: een consequente aanpak en structuur, duidelijke communicatie met de kinderen, een aangepast activiteiten aanbod, het juist inschatten van de vaardigheden van de kinderen, gebruik van de sociaal-emotionele ontwikkelingsschaal, werken in subgroepen, afstemming met de school rond aanbod, mogelijkheid om schools aanbod af te wisselen met een aanbod door de ergotherapeuten. Het team gaat op zoek samen met het kind welke hulpmiddelen kunnen helpen voor stressregulatie vb. stressbarometer, raampje, doos voor negatieve gevoelens, gevoelskaartjes, groepscontract in P3 "Ik voel mij wel in mijn vel", dagboek, ...
- gedragsregulerende medicatie in overleg met ouders en kinderpsychiater
- ...

2.2 MOGELIJKHEDEN OP VLAK VAN INFRASTRUCTUUR

	P2	P3
Alle gebruikers beschikken over een individuele kamer.	Nee	Ja

Toelichting:

In P2 zijn er nog tweepersoonskamers. Momenteel slapen er 6 jongeren op een eigen kamer, 2 op een tweepersoonskamer. In de andere leefgroepen op de campus is deze situatie hetzelfde.

In P3 is er voor elk kind een eenpersoonskamer. Een tweeling slaapt op hun vraag en op vraag van de ouders in 1 kamer.

De organisatie gebruikt volgende infrastructuur om grensoverschrijdend gedrag, gesteld door een gebruiker, te vermijden of hanteren, zonder dat de deur op slot gaat:

	P2	P3
De kamer van de gebruiker	Ja	Ja
Time-out ruimte	Nee	Nee
Comfortroom	Ja	Nee
Andere, namelijk: - Tuin - Campus	Ja	Ja

Toelichting:

De leefgroepen zijn gelegen op een grotere campus midden in het groen. Ze zijn op dezelfde manier opgebouwd. Op het gelijkvloers is de gemeenschappelijke ruimte met zithoek, TV, PC hoek, verschillende tafels om te eten (tafelschikking ligt vast), een eigen eetplekje voor 1 van de kinderen van P3, keuken, chill ruimte in P2, afzonderingsruimte. Op de verdieping zijn de kamers, badkamers, toiletten en slaapkamer van de nachtbegeleider gelegen.

Overall hangen er schema's met de taken van de kinderen, kamermomenten, werkschema en foto's van de begeleiders, menu, het weekendbord enz. Men tracht het leven van de kinderen en jongeren sterk voorspelbaar te maken a.d.h.v. een duidelijke dagstructuur. Er hangen overal klokken en in P3 is er een time timer op de slaapkamergang.

In de meisjesgroep is er een comfortroom (hun chill ruimte) ingericht. Het is een aparte ruimte met een zithoekje met TV, tafel en stoel voor tafelactiviteit. De jongeren kunnen zelf vragen om daar te vertoeven vb. alleen bij irritatie, om iemand op te bellen of maximaal met 2 om samen een leuke activiteit te doen.

Elke leefgroep heeft een eigen tuin met vb. bij de kindergroep een aantal speeltuigen. Met kinderen en jongeren wordt individueel afgesproken waar en hoe zij tot rust kunnen komen bij agitatie vb. bij de grote boom, fietsen op de campus, lopen van brievenbus tot brievenbus, springen op de trampoline, enz.

Indien kinderen zelfverwondend of destructief gedrag stellen dan kan er beslist worden om de kamer prikkelarm te maken en te beveiligen d.w.z. wegnemen van de spiegels, ramen op slot doen, materiaal achter slot in de kast. Op het moment van inspectie was geen enkele kamer prikkelarm.

2.3 SIGNALERINGSPLANNEN

	P2	P3
Er kan een signaleringsplan worden voorgelegd.	1/10 dossiers	0/10 dossiers
Het signaleringsplan bevat de 4 gezochte aspecten (zie definitie).	Ja	NVT
Er zijn interne afspraken die bepalen voor wie een signaleringsplan wordt opgemaakt.	Nee	Nee

Toelichting:

Er is een protocol agressie met algemene tips om te werken aan de-escalatie, met concrete richtlijnen voor het hanteren van een conflict tussen 2 jongeren en richtlijnen naargelang de fase van agressie waarin een jongere zich bevindt (opstartfase, escalatiefase, crisisfase, afbouwfase, postcrisisfase of depressiefase, gewoon gedrag). Indien er tot een afzonderingsmaatregel wordt overgegaan dan wordt er ook bekeken hoe gedragsescalatie kan vermeden worden (registratie in signaleringsplan, stappen/crisisplan of nota in het handelingsplan).

Voor één van de meisjes van P2 met ernstig zelfverwondend en destructief gedrag werd samen met haar een signaleringsplan opgemaakt. De 4 fasen zijn beschreven met het gevoel, wat ziet de ander en de aanpak. Bij de aanpak zijn er zowel acties opgenomen die het meisje kan ondernemen als de hulpverlener.

Uit het gesprek blijkt dat er onduidelijkheid bestaat over de interne afspraken bij wie er nu wel en geen signaleringsplan zal opgemaakt worden. Uit de bespreking met de begeleiders blijkt dat er voor P2 en P3 meerdere jongeren in aanmerking komen voor de opmaak van een signaleringsplan rekening houdend met hun problematiek.

De pedagogen leggen een aantal goed uitgewerkte signaleringsplannen voor van jongeren van andere groepen. Ze voldoen aan de 4 aspecten. De opmaak en lay-out is telkens verschillend. In het kader van continuïteit is het aangewezen om op organisatorisch vlak hierover afspraken te maken.

CONCLUSIE bij hoofdstuk 2

De aanpak van de organisatie geeft voldoende invulling aan principe 1 zoals geformuleerd in de leeswijzer.	Deels
--	-------

Deze conclusie is gebaseerd op volgende vaststelling (en):

Het feit dat niet iedereen over een individuele kamer beschikt (P2), beperkt de mogelijkheden om de kamer in te zetten in kader van preventief beleid.

Er kunnen geen signaleringsplannen worden voorgelegd in P3.

Er zijn geen interne afspraken die vastleggen voor wie een signaleringsplan wordt opgemaakt.

3 AFZONDERING

3.1 GEBRUIK VAN EEN AFZONDERINGSRUIMTE

3.1.1 Gangbare praktijk voor wat betreft afzondering in de afzonderingsruimte

	P2	P3
Aantal gebruikers voor wie afzondering in de afzonderingsruimte wordt toegepast.	1/10 gebruikers	4/10 gebruikers
De verantwoordelijke moet worden verwittigd als iemand in afzondering gaat.	Ja, altijd	Ja, altijd
Afgelopen jaar is afzondering in de praktijk toegepast bij een kind onder de 12 jaar.	Nee	Ja
Afgelopen jaar is afzondering toegepast in combinatie met mechanische fixatie.	NVT	NVT
Afgelopen jaar is afzondering toegepast in combinatie met medicatie gebruikt naar aanleiding van een crisissituatie.	Ja	Nee

Toelichting:

In P2 werd de afzonderingsruimte in 2017 gebruikt voor 1 meisje met een zeer ernstige psychiatrische problematiek. Ondertussen is het meisje langdurig opgenomen in psychiatrie voor verdere behandeling. In P3 werd afzondering bij 1 kind een aantal keer gebruikt bij het begin van de opnameperiode. Sinds het op punt stellen van zijn dagstructuur en een aantal andere preventieve maatregelen vb. het gebruik van de maaltijden in een apart hoekje, is afzondering sinds januari 2018 niet meer nodig geweest. Voor 2 andere kinderen was afzondering een éénmalige actie.

De pedagoog van de leefgroep wordt steeds verwittigd bij afzondering.

Fixatie wordt niet gebruikt.

Noodmedicatie kan in P2 voor 1 meisje worden gebruikt.

3.1.2 De afzonderingsruimte (infrastructuur)

De organisatie heeft binnen de totale infrastructuur volgende afzonderingsruimte(s): in het MFC zijn er 6 afzonderingsruimten: 3 voor de 6 leefgroepen, 3 in de schoolaanvullende dagopvang.

De afzonderingsruimte van P2 en P3 werd bezocht.

De leefgroepen op de campus zijn per 2 geclusterd met een tussendeur en een doorgang op de verdieping. Op het gelijkvloers is er een afzonderingsruimte voor beide leefgroepen (dus 1 voor P1 en P2, en 1 voor P3 en P4). Er zijn 2 toegangsdeuren in de afzonderingsruimte.

De bezochte afzonderingsruimtes:

	P2	P3
bevindt zich op een plaats die vlot bereikbaar is.	Nee	Nee
is zo ingericht zodat de gebruiker zich niet kan kwetsen.	Ja	Ja
is gecapitonneerd.	Ja	Ja
heeft daglicht.	Nee	Nee
is zo uitgerust dat de gebruiker de mogelijkheid heeft om te communiceren.	Ja	Ja
beschikt over rookdetectie.	Ja	Ja
laat steeds toezicht van buitenaf toe.	Ja	Ja
is gevrijwaard van inkijk van de toevallige voorbijganger.	Ja	Nee
is uitgerust met een aan de gebruiker aangepaste tijdsaanduiding.	Ja	Ja
beschikt over een toilet	Nee	Nee

Toelichting:

Beide afzonderingsruimten zien er hetzelfde uit. Er is een kijkraam in de deur en er is cameratoezicht (beelden te bekijken in het bureel van de begeleiders). Zowel de begeleider van de meisjesgroep als van de kindergroep geven aan dat ze meestal bij de deur blijven staan bij een afzondering.

De ruimte van P3 ligt vlakbij de toegangsdeur van de leefgroep waardoor inkijk door buitenstaanders mogelijk is. De ruimte van P2 ligt op het einde van een gang, inkijk door buitenstaanders is niet mogelijk. Indien jongeren op de verdieping in crisis gaan dan moeten ze via de trap naar de afzonderingsruimte gebracht worden (er is geen lift). Dit maakt de bereikbaarheid van de ruimte niet optimaal en bemoeilijkt een veilige transfer. De onveilige situatie wordt ook aangekaart bij één van de nagekeken registraties van de afzondering. Er is geen toilet in de ruimte maar afzonderingen duren nooit lang. Jongeren kunnen ook via de camera aangeven dat ze naar het toilet moeten en dan wordt gekeken of de situatie veilig genoeg is om dit toe te laten.

3.1.3 Registratie van het gebruik van de afzonderingsruimte

Er is een registratiesysteem voor het gebruik van de afzonderingsruimte beschikbaar.

Tot september 2017 werd het registratieformulier afzondering gebruikt. In het verder verloop van de tekst noemen we dit het "oud formulier". Nadien werd het afzonderingsformulier van Zorgonline gebruikt. We noemen dit het "nieuw formulier". De overschakeling had te maken met een aantal tekortkomingen van het oud formulier en de beperkte mogelijkheid om hier analyses op te doen.

Van de 10 nagekeken afzonderingen waren er 8 geregistreerd in het oud formulier, 2 in het nieuwe.

Het registratiesysteem wordt nagekeken op inhoud en volledigheid van gebruik:

	P2	P3
bekeken periode	April 2017 -juni 2018	Juni 2017-juni 2018
Datum	4/4 afzonderingen	6/6 afzonderingen
Identiteit	4/4 afzonderingen	6/6 afzonderingen
beginuur afzondering	4/4 afzonderingen	6/6 afzonderingen
einduur afzondering	4/4 afzonderingen	4/6 afzonderingen
reden	4/4 afzonderingen	6/6 afzonderingen
door wie in afzondering gezet	4/4 afzonderingen	6/6 afzonderingen
momenten van toezicht	4/4 afzonderingen	4/6 afzonderingen 2/6 rubriek niet voorzien
verwittigen van de verantwoordelijke	0/4 afzonderingen	2/6 afzonderingen
informatie over toedienen van medicatie gebruikt naar aanleiding van een crisissituatie	Rubriek niet voorzien	4/6 afzonderingen: rubriek niet voorzien

Toelichting:

In 8 van de 10 afzonderingen werd het oud formulier gebruikt. Op dit formulier ontbraken een aantal rubrieken m.n. informatie over medicatie en informatie over het verwittigen van de vertegenwoordiger. In dit formulier moest onder het luik “gevolgen” de rubriek “hoe gedroeg het kind zich in de afzonderingsruimte” ingevuld worden. Het betreft een open veld waar de begeleider observatiegegevens in moest noteren.

In 2 van 10 afzonderingen werd het nieuwe formulier gebruikt. Op dit formulier is geen einduur voorzien wel een luik met de duur van de afzondering. Toezicht is niet voorzien op dit formulier maar dit werd ondertussen opgelost met een apart toezichtsformulier m.n. “observatie aan de afzonderingsruimte”. Het hangt op aan de deur van de afzonderingsruimte. Dit is pas recent in voege (mei 2018) en in geen van beide groepen was er sindsdien een afzonderingssituatie. Op het formulier wordt het tijdstip van de observatie genoteerd, naam begeleider, aanvinken van gemoedstoestand van het kind en opmerkingen. Er wordt verwacht dat de begeleider om de 10 minuten gaat kijken en minstens om de 30 minuten een notitie maakt van de observatie.

Het oud formulier moest na afhandeling onmiddellijk overgemaakt worden aan de pedagoog. Door de huidige registratie in Zorgonline wordt de pedagoog via een systeembericht onmiddellijk op de hoogte gebracht.

Indien het gaat om een afzondering bij een kind waarover geen voorafgaande afspraken gemaakt werden, verwittigt de begeleider onmiddellijk pedagoog, staf of permanentie.

3.2 AFZONDERING OP DE EIGEN KAMER

3.2.1 Afzondering naar aanleiding van een crisissituatie

3.2.1.1 Gangbare praktijk voor wat betreft afzondering in de eigen kamer

Dit is niet van toepassing aangezien de eigen kamer niet wordt gebruikt voor afzondering.

3.2.1.2 De eigen kamer (infrastructuur)

Dit is niet van toepassing aangezien de eigen kamer niet wordt gebruikt voor afzondering.

3.2.1.3 Registratie van afzondering in de eigen kamer

Dit is niet van toepassing aangezien de eigen kamer niet wordt gebruikt voor afzondering.

3.2.2 Structurele maatregel (kamerdeur op slot)

	P2	P3
Het dagverloop voorziet in verplichte kamermomenten met deur op slot voor <i>alle</i> gebruikers.	Nee	Nee
Het dagverloop voorziet in verplichte kamermomenten met deur op slot voor <i>sommige</i> gebruikers.	Nee	Nee
's Nachts gaat de kamer van <i>alle</i> gebruikers op slot.	Nee	Nee
's Nachts gaat de kamer van <i>sommige</i> gebruikers op slot.	Nee	Nee

Toelichting:

In P2 zijn er kamermomenten van 30 minuten voor alle jongeren na schooltijd en op woensdagnamiddag maar de deur gaat niet op slot. In P3 zijn er geen opgelegde kamermomenten. Kinderen mogen naar hun kamer gaan indien ze dit willen. De babyfoon op de gang wordt dan opgezet.

	P2	P3
Het afsluiten van de kamer wordt gebruikt in combinatie met fixatie.	NVT	NVT

Toelichting:

Fixatie wordt niet toegepast.

3.3 AFZONDERING IN EEN ANDERE RUIMTE

3.3.1 Afzondering naar aanleiding van een crisissituatie

3.3.1.1 Gangbare praktijk voor wat betreft tijdelijke afzondering in een andere ruimte

Dit is niet van toepassing aangezien andere ruimtes niet worden gebruikt voor afzondering.

3.3.1.2 Infrastructuur die wordt gebruikt

Dit is niet van toepassing aangezien er geen andere ruimte wordt gebruikt voor afzondering.

3.3.1.3 Registratie van afzondering in een andere ruimte

Dit is niet van toepassing aangezien er geen andere ruimte wordt gebruikt voor afzondering.

3.3.2 Structurele maatregel (deur op slot)

Dit wordt niet toegepast.

3.4 CASEBESPREKING AFZONDERING NAAR AANLEIDING VAN EEN CRISISSITUATIE

Case 1: P2			
Afzondering 1	Afzondering 2	Afzondering 3	Afzondering 4
Afzondering in: de afzonderingsruimte	de afzonderingsruimte	de afzonderingsruimte	de afzonderingsruimte
Duur van de afzondering: 30 minuten – 60 minuten	30 minuten of korter	30 minuten – 60 minuten	30 minuten of korter

Case 2: P3	
Afzondering 1 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter	Afzondering 2 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter
Afzondering 3 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter	Afzondering 4 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter
Case 3: P3	
Afzondering 1 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter	
Case 4: P3	
Afzondering 1 Afzondering in: de afzonderingsruimte Duur van de afzondering: 30 minuten of korter	
Het signaleringsplan is gebruikt vooraleer te besluiten tot afzondering over te gaan.	In 4/10 afzonderingen In 6/10 NVT
De toepassingsgrond op basis waarvan tot tijdelijke afzondering wordt besloten, is geoorloofd.	In 10/10 afzonderingen
Er is een vorm van nabespreking met de gebruiker (indien mogelijk rekening houdend met de aard van de handicap).	In 10/10 afzonderingen
De vertegenwoordiger van de gebruiker is op de hoogte gebracht van de afzondering.	In 1/4 dossiers
Het gebruik van afzondering is beschreven in het handelingsplan.	
Ja	In 1/4 dossiers
Nee, maar het gebruik van afzondering is occasioneel	In 2/4 dossiers
Nee, het gebruik van afzondering is structureel	In 1/4 dossiers
Het gebruik van afzondering wordt periodiek geëvalueerd.	In 4/4 dossiers
Ja, om de 1 tot 3 maanden	In 4/4 dossiers
Er is binnen het handelingsplan, het dossier, het intern overleg, ... een mogelijkheid voorzien om te reflecteren over afbouw van de maatregel.	Ja
In de besproken cases is er gewerkt aan afbouw van de maatregel.	In 4/4 dossiers

Toelichting:

Er is 1 signaleringsplan voor case 1. Uit de beschrijving van de situatie op het registratieformulier is duidelijk aangegeven welke acties ondernomen werden vooraleer tot afzondering over te gaan o.a. naar kamer sturen, naar buiten gaan, terug laten instappen in haar dagstructuur, gedrag proberen ombuigen via humor, gesprekje aanknopen enz.

In case 1 zijn de 3 redenen (risico eigen integriteit, integriteit van anderen en materiaalvernietiging) steeds de oorzaak van de afzondering. Er zijn altijd meerdere begeleiders betrokken bij de crisissituatie omdat het gedrag van de jongere extreem onveilig is voor zichzelf en voor anderen. In 2 van de 4 keren werd ook om bijstand gevraagd van de politie.

De situatie wordt doorgaans met het kind in kwestie besproken door de begeleider die de afzondering afhandelde. Indien nodig kan dit ook gebeuren door een persoon die niet rechtstreeks betrokken was bij het agressie-incident en hierdoor dus minder beladen is voor het kind. Tijdens dit gesprek wordt de aanleiding en het verloop van de afzondering besproken. Er is aandacht voor de perspectieven van alle betrokkenen, voor emotioneel herstel en voor herstel van de relatie. Het kind krijgt de mogelijkheid om te vertellen hoe hij de afzondering ervaren heeft, en kan eventueel alternatieve maatregelen voorstellen. Afhankelijk van de mogelijkheden van de jongere wordt er een hersteldaad verwacht vb. tekening maken, verontschuldigen aanbieden...

Indien een kind werd afgezonderd dan worden de ouders nadien ingelicht over het incident door de begeleider. Dit kan op verschillende manieren telefonisch, via wekelijkse mail, bij afhalen van het kind. Er is geen afspraak opgenomen in het handelingsplan rond de wensen van de ouders in dit verband. Bij de afzonderingen die in 2017 plaats vonden (8/10) kon door de begeleiders niet meer opgezocht worden in het logboek of de ouders al dan niet verwittigd werden. Bij 2 van de 10 afzonderingen met registratie op het nieuwe formulier was op 1 keer niet aangevinkt of de familie werd verwittigd.

Structureel gebruik van afzondering wordt opgenomen in het handelingsplan. Bij 1 case was dit in orde. Bij case 2 werd deze maatregel niet terug gevonden in het handelingsplan terwijl dit kind verschillende keren in 2017 en een laatste keer in januari 2018 werd afgezonderd. Voor de 2 andere cases betrof het een éénmalig gebruik.

Op de maandelijkse teamvergadering wordt het verloop van de afzondering en het gedrag van het kind besproken en gepeild naar de beleving van de begeleider die de afzondering uitvoerde. Indien nodig wordt het handelingsplan bijgestuurd. Sowieso is een jaarlijkse bespreking met de ouders van het handelingsplan.

Op begeleidingsvergadering na afzondering wordt er bekeken of de maatregelen rond afzondering bijgestuurd moeten worden. Bij evaluatie van het handelingsplan wordt er bekeken of het nog steeds nodig is om afzondering als maatregel te hanteren of dat er minder ingrijpende alternatieven mogelijk zijn. Bij case 1 gaat het om een zeer ernstige psychiatrische problematiek waarbij afbouw van de maatregel niet aan de orde is.

Bij case 1 dateert de laatste afzondering van januari 2018. De strategie zoals deze beschreven is in het handelingsplan (duidelijk voorspelbaar leefgroepsklimaat), de medische opvolging door de kinderpsychiater en de acties die het kind zelf onderneemt voor impulscontrole resulteerden in een zeer positieve evolutie en afbouw van afzondering.

Bij case 3 en 4 was de afzondering een éénmalige gebeurtenis. In beide handelingsplannen is de strategie m.b.t. de gedragsaanpak gedetailleerd uitgeschreven en geëvalueerd.

4 FIXATIE

4.1 GANGBARE PRAKTIJK

	P2	P3
Mechanische fixatie overdag wordt toegepast.	Nee	Nee
Mechanische fixatie 's nachts wordt toegepast.	Nee	Nee
Meerdere mechanische fixatiemiddelen worden gecombineerd	Nee	Nee
Afgelopen jaar is fixatie in de praktijk toegepast bij een kind onder de 12 jaar.	NVT	NVT
Gedragregulerende medicatie wordt volgens de gesprekspartner structureel gebruikt.	Bij 6 gebruikers	Bij 7 gebruikers
Gedragregulerende medicatie naar aanleiding van een crisis kan volgens de gesprekspartner worden toegediend.	Ja	Nee

Toelichting:

In P2 is er bij 1 jongere de mogelijkheid tot toedienen van noodmedicatie vermeld op de medicatiefiche.

Voor het toedienen van gedragregulerende medicatie naar aanleiding van een crisis zijn volgende afspraken van kracht:

De beslissing om medicatie toe te dienen wordt genomen door de kinderpsychiater. De medicatie wordt opgenomen op de medicatiefiche met de indicatie. Indien er bij een crisis medicatietoediening wordt overwogen dan wordt steeds eerst de arts gebeld.

5 COMPARTIMENTERING IN DE PRAKTIJK

5.1 GANGBARE PRAKTIJK

Dit wordt niet toegepast.

6 TOEZICHT BIJ GEBRUIK VAN VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

6.1 BIJ AFZONDERING NAAR AANLEIDING VAN EEN CRISISSITUATIE

Het toezicht op de gebruiker in afzondering is als volgt georganiseerd:

Bij gebruik van de afzonderingsruimte: camera, blijven staan bij de deur en kijken door het raampje

Bij afzondering in de eigen kamer: NVT

Bij afzondering in een andere ruimte: NVT

Voor wat betreft het toezicht wordt het volgende genoteerd:

	P2	P3
Er zijn minstens om de 30 minuten registraties van het toezicht		
bij gebruik van de afzonderingsruimte	niet van toepassing bij 2/4 (duurtijd onder de 30 min) 2/2 afzonderingen	niet van toepassing bij 6/6 (duurtijd onder de 30 min)
bij tijdelijke afzondering in de eigen kamer	NVT	NVT
bij tijdelijke afzondering in een andere ruimte	NVT	NVT
Er zijn minstens om het uur notities over de toestand van de gebruiker		
bij gebruik van de afzonderingsruimte	niet van toepassing bij 4/4 (duurtijd onder de 60 min)	niet van toepassing bij 6/6 (duurtijd onder de 60 min)
bij tijdelijke afzondering in de eigen kamer	NVT	NVT
bij tijdelijke afzondering in een andere ruimte	NVT	NVT

Toelichting:

De afzonderingen die in P2 gebeurden werden geregistreerd op het oude formulier en bij "gevolgen" is er steeds geregistreerd hoe de jongere zich gedroeg in de afzonderingsruimte.

In P3 werden er 4 afzonderingen geregistreerd op het oude formulier en bij "gevolgen" is er steeds geregistreerd hoe het kind zich gedroeg in de afzonderingsruimte.

2 afzonderingen gebeurden volgens het nieuwe formulier. Bij 1 van de afzonderingen is een registratie van het toezicht terug te vinden in het logboek, bij de andere afzondering niet. In alle gevallen duurde de afzondering tussen 5 minuten en 20 minuten.

Een afzonderingsmaatregel duurt zolang als de toestand van het kind dit vereist. De afzondering eindigt wanneer er opening tot gesprek is en terugkeer naar de reguliere werking mogelijk is. Indien het kind niet tot rust komt, wordt de psychiater of huisarts gecontacteerd. Die beslist wat er verder dient te gebeuren.

6.2 BIJ GEBRUIK VAN STRUCTURELE MAATREGELEN

6.2.1 Overdag

Het toezicht op de gebruiker die overdag op een vast moment naar de eigen kamer of een andere ruimte met de deur slotvast gaat, is als volgt georganiseerd: NVT

Het toezicht op de gebruiker die overdag wordt gefixeerd, is als volgt georganiseerd: NVT

6.2.2 's Nachts

De nachtdienst begint om: 21.30 tot 9.00

De organisatie werkt met: een slapende nacht per 2 leefgroepen. Het betreft een vast team van nachtbegeleiders.

een slapende nacht	<p>Er zijn tijdens weekdagen 5 slapende nachten aanwezig. Hun kamer is gelegen op de verdieping tussen beide leefgroepen in de gang waar de kinderen/jongeren slapen. 's Nachts zijn de toegangsdeuren van de leefgroepen op slot en staat het alarm op.</p> <p>In P3 heeft elke deur een deuralarm waardoor de nacht gealarmeerd wordt bij het deursignaal. In P2 zijn de alarmen bij niemand geactiveerd. Indien er iets scheelt met de jongeren dan wekken zij zelf de nachtbegeleider. De muren zijn zeer geluidsgevoelig. Het zijn overal dunnen wanden zodat de nachtbegeleider snel gealarmeerd wordt bij nachtelijke activiteiten. In de kamer van de nachtbegeleider is er een camera waarmee de gangen van beide leefgroepen bewaakt worden.</p> <p>Bij een nieuwe opname komt de nachtbegeleider wat vroeger om contact te leggen met het kind. De nachtbegeleiders hebben toegang tot de dossiergegevens. Zij hebben periodisch overleg samen. De pedagoog zorgt voor de doorstroming van informatie over de kinderen. Er is een overlapping tussen de dag- en nachtploeg van minstens 20 minuten. De nachtbegeleider participeert ook aan een deel van het ochtendprogramma. In P3 zitten alle begeleiders, ook de nachtbegeleider in een groepsapp waar ze zeer snel belangrijke info mee uitwisselen.</p>
--------------------	--

Toelichting:

Het toezicht op de gebruiker(s) van wie de kamerdeur 's nachts op slot gaat, is als volgt georganiseerd: NVT

Het toezicht op de gebruiker(s) die 's nachts wordt gefixeerd, is als volgt georganiseerd: NVT

6.3 EXTRA ONDERSTEUNING

	P2		P3	
	overdag	's nachts	overdag	's nachts
Indien zich een incident voordoet, kan fysieke bijstand worden opgeroepen die aanwezig is:				
binnen de 15 tot 30 minuten	Nee	Nee	Nee	Nee

Toelichting:

Tijdens weekdagen zijn er tot 22.00 voldoende medewerkers op de campus om binnen de 15 minuten fysieke bijstand te leveren bij een crisissituatie. Meestal is er binnen de 5 minuten assistentie. Na 22.00 en in het weekend is er een permanentiesysteem. Sommige permanentieleden wonen ver van de campus (maximaal 50 minuten) waardoor zij niet binnen de 30 minuten fysieke bijstand kunnen verlenen. De begeleider belt de permanentie en indien de situatie zeer ernstig is dan wordt geadviseerd om de politie te bellen. Uit ervaring weet de organisatie dat ook die bijstand soms langer op zich laat wachten dan 30 minuten.

De nachtbegeleiders kunnen elkaar wel opbellen bij problemen maar het is niet de bedoeling dat zij hun leefgroepen verlaten en 20 kinderen alleen achter laten om elders te gaan helpen.

CONCLUSIE bij hoofdstukken 3, 4, 5 en 6

De aanpak van de organisatie geeft voldoende invulling aan principes 2 tot en met 4 zoals geformuleerd in de leeswijzer.	Deels
--	-------

Deze conclusie is gebaseerd op volgende vaststelling(en):

De afzonderingsruimte is onvoldoende veilig (BVR van 04/02/2011, artikel 9, §4), namelijk:

- de ruimte bevindt zich op een plaats in het gebouw die niet vlot bereikbaar is.

De afzonderingsruimte is niet aangepast op volgende punten:

- er is geen daglicht.
- verhinderen van inkijk van de toevallige voorbijganger is niet gegarandeerd in P3.

Uit de onderzochte case(s) blijkt dat de vertegenwoordiger van de gebruiker niet op de hoogte gebracht wordt van de afzondering (BVR van 04/02/2011, artikel 45, §2, 2°):

- De afzondering is weliswaar opgenomen in het handelingsplan maar een concrete afspraak met de vertegenwoordiger hoe ze op de hoogte wensen gehouden te worden indien de maatregel effectief wordt toegepast, ontbreekt.

Het gebruik van de genomen maatregelen (afzondering) komt onvoldoende aan bod binnen het handelingsplan (BVR van 04/02/2011, artikel 11). Dit was het geval in 1 case van P3 waarbij afzondering nochtans structureel werd ingezet.

In geval van een crisissituatie is fysieke bijstand binnen de 30 minuten niet gegarandeerd (BVR van 04/02/2011, artikel 9, §4).

7 VISIE, PROCEDURES EN VERBETERBELEID

7.1 VISIE EN PROCEDURES

Er is een uitgeschreven visie, procedure,... waarin is uitgewerkt hoe wordt omgegaan met het al dan niet gebruiken van vrijheidsbeperkende maatregelen.	Ja
Deze visie gaat uit van proportionaliteit (middel en doel staan in verhouding).	Ja
De visie heeft aandacht voor subsidiariteit (de minst ingrijpende optie wordt ingezet).	Ja
De visie draagt effectiviteit uit (de maatregel moet geschikt zijn om het beoogde doel te bereiken en niet langer duren dan noodzakelijk).	Ja
De visie heeft aandacht voor inspraak van de gebruiker en/of zijn vertegenwoordiger bij een keuze of afweging die tot vrijheidsbeperking leidt.	Ja

Toelichting:

Er is een gedragscode vrijheidsbeperkende maatregelen en een visietekst vrijheidsbeperkende maatregelen. Er is een protocol afzondering (mei 2018) waar al deze elementen bij het gebruik van afzondering aan bod komen. Afzonderen wordt als een uitzonderlijke en ingrijpende maatregel beschreven dat steeds als laatste redmiddel wordt gebruikt. Vooraleer over te gaan tot deze maatregel vindt er een duidelijke beslissingsprocedure plaats in de voorziening.

Er is een gedragscode fixatie (mei 2018): Alle mogelijke, gewone, gebruikelijke methodes en middelen moeten eerst zonder succes uitgeprobeerd zijn vooraleer men kan overgaan tot vrijheidsbeperkende middelen.

De gebruikers zijn geïnformeerd over deze visie.	Ja
De vertegenwoordigers van de gebruikers zijn geïnformeerd over deze visie.	Ja

Toelichting:

Wanneer kinderen verblijven in een leefgroep waar er gebruik gemaakt wordt van een afzonderingsruimte, wordt deze maatregel in het begin van elk schooljaar door de begeleider met hen besproken en wordt de afzonderingsruimte getoond.

Het gebruik van de afzonderingsruimte is ook opgenomen in het huishoudelijk reglement.

Het kind wordt geïnformeerd. Dit wordt in het handelingsplan geregistreerd (checklist).

Indien er beslist is afzondering in te zetten bij een kind dan krijgt het kind toelichting van de begeleider of de psychopedagoog. Deze gebruikt hiervoor de brochure: 'Afzondering; hoe en waarom?', en schat in of het al dan niet zinvol is om het kind deze brochure mee te geven. Tijdens dit gesprek wordt er aan het kind/jongere uitleg gegeven wanneer en waarom men tot afzondering zal overgaan. Indien de jongere alternatieven kan aangeven waarbij gedragsescalatie voorkomen kan worden, worden deze meegenomen in plan van aanpak.

Tijdens de intake, of een hierop volgend oudercontact (vóór de opname), wordt de begeleidingsovereenkomst overlopen. Hierin staat een mededeling over het bestaan en het mogelijk gebruik van de afzonderingsruimte.

Er wordt benadrukt dat afzonderen eerder een uitzondering dan de regel is.

Indien het gebruik van de afzonderingsruimte voor een kind/jongere noodzakelijk zou kunnen zijn, wordt dit met de ouders besproken door de maatschappelijk assistent, en neemt de pedagoog deze maatregel op in het handelingsplan. De ouders krijgen dan de brochure: 'Informatie over het gebruik van de afzonderingsruimte'. Tijdens dit gesprek wordt er aan de ouders uitleg gegeven wanneer en waarom we tot afzondering wensen over te gaan. Indien de ouders alternatieven kunnen aangeven waarbij gedragsescalatie voorkomen kan worden, worden deze meegenomen in plan van aanpak.

Ook bij de camerabewaking wordt stil gestaan bij rondgang in de leefgroepen.

Er wordt verder ingegaan op de visie, procedure,... voor het gebruik van afzondering naar aanleiding van een crisissituatie en voor het gebruik van fixatie.

De visie, procedure,... bevat:

	Afzondering n.a.v. een crisissituatie	fixatie
- De geoorloofde toepassingsgronden voor afzondering, fixatie:		
Het gedrag van de gebruiker houdt risico's in voor zijn eigen fysieke integriteit.	Ja	Ja
Het gedrag van de gebruiker houdt risico's in voor de fysieke integriteit van andere gebruikers of personeelsleden.	Ja	Ja
De gebruiker vernielt materiaal.	Ja	Ja
- Andere redenen voor toepassing van afzondering, fixatie.	Nee	Nee
- De wijze waarop afzondering, fixatie wordt toegepast (wie beslist, eindverantwoordelijke, wie mag uitvoeren,...).	Ja	Ja
- De wijze waarop toezicht wordt gehouden op het gebruik van afzondering, fixatie.	Ja	Ja
- Afspraken over registratie van afzondering (registratiesysteem)	Ja	
- Afspraken over het verwittigen van de verantwoordelijke op moment dat iemand in afzondering gaat	Ja	
De wijze waarop de vertegenwoordiger van afzondering op de hoogte wordt gebracht.	Ja	
- In het geval van afzondering:		
Minstens om 30 minuten toezicht op de persoon met handicap	Ja	
Minstens om het uur notities over de toestand van de gebruiker	Ja	
- In het geval van fixatie:		
Mechanische fixatie is toegelaten in combinatie met afzondering		Nee
Medicamenteuze fixatie is toegelaten in combinatie met afzondering		Ja

Toelichting:

In het protocol staat: "Een afzondering is een beveiligingsmaatregel. Het dient om de persoon zelf, de anderen (medebewoners en/of begeleiding), of de materiele omgeving in veiligheid te brengen. De beslissing om af te zonderen kan ook een preventieve maatregel zijn om bij dreigende escalatie de gebruiker en/of zijn omgeving te beveiligen".

Op het afzonderingsformulier zijn ook andere redenen van afzonderen opgenomen m.n. agitatie, verbale agressie/psychotisch gedrag/fugue/andere.

Ook bij de handleiding om het registratieformulier afzondering in te vullen staan heel wat redenen die geen gegronde toepassingen zijn voor het gebruik van afzondering o.a. dreigen met fysiek geweld, verbale intimidatie naar leefgroepsleden, verbale intimidatie naar een begeleider, verbale intimidatie naar anderen, aanhoudend roepen/schreeuwen, weglopen.

De organisatie licht toe dat men via het formulier een totaalbeeld wil krijgen van de situatie die leidde tot afzondering. Vandaar dat verschillende redenen kunnen aangevinkt worden maar dat 1 van de 3 gegronde toepassingsgronden steeds moeten voorkomen. Het verdient aanbeveling dit nog te verduidelijken in de teksten.

7.2 VERBETERBELEID

7.2.1 Zelfevaluatie

De organisatie heeft cijfermateriaal dat een totaalbeeld geeft over het gebruik van afzondering binnen de gehele werking.	Ja
De organisatie heeft cijfermateriaal dat een totaalbeeld geeft over het gebruik van fixatie binnen de gehele werking.	NVT
Het cijfermateriaal over de gebruikte vrijheidsberovende maatregelen komt aan bod bij de zelfevaluatie.	Ja
De organisatie heeft zelf in beeld of het preventief beleid wordt toegepast.	Ja
Elementen van het beleid werden aangepast (of een aanpassing is voorzien) als gevolg van deze zelfevaluatie.	Ja

Toelichting:

Afzonderingen en agressie incidenten worden geregistreerd in een Excel tabel. Het betreft een overzicht per leefgroep vb. P2 in 2017 zijn er 22 agressie incidenten geweest (15 bij dezelfde jongere) en 6 afzonderingen. In P3 waren er 14 agressie meldingen waarvan 13 bij hetzelfde kind en 2 afzonderingen bij hetzelfde kind.

De cijfers worden op leefgroepsniveau bekeken en op casusniveau geanalyseerd. Het handelingsplan wordt waar mogelijk bijgestuurd.

Op organisatorisch vlak worden de gegevens op de stuurgroep kwaliteit besproken.

Met de registratie in zorgonline zullen er nog uitgebreidere analyses kunnen gebeuren voor 2018 o.a. impact op de begeleider.

Voorbeeld van een verbeterproject:

- er werd recent een werkgroep agressie opgericht. De groep kwam al 1 keer samen. De bedoeling is om het agressiebeleid over de units (volwassenen en minderjarigen) op te volgen en aan te sturen. Herstel en nazorg zowel t.a.v. begeleiders als gebruikers en andere betrokkenen zal een prominentere plaats krijgen. Het urenpakket van de kwaliteitscoördinator werd in dit verband uitgebreid
- er werd gekozen om volgend jaar iedereen de vorming rond geweldloos verzet en nieuwe autoriteit te laten volgen
- aanpassing van het registratieformulier afzondering zodat meer analyses mogelijk zijn en dit op een gemakkelijker manier
- tijdelijke inrichting van een "bisgroep" zodat een leefgroep kon gesplitst worden in 2 kleine units omwille van de zeer ernstige emotionele problemen en destructieve gedrag van sommige jongeren
- optrekken van het aantal uren kinderpsychiatrie tot 40 uren. Er zijn 2 kinderpsychiaters in dienst van de organisatie
- afstemming met de school rond het invullen van de dag van sommige jongeren vb. deeltijds op school en deeltijds een dagbesteding in het MFC (2 tot 9 uren per week). 2 ergotherapeuten hebben de opdracht om deze dagbesteding een invulling te geven afgestemd op de individuele noden van de jongeren vb. individuele activiteiten buiten de leefgroep. In de nieuwbouw zal er 1 van de leefruimten voorbehouden zijn voor de dagbesteding door de ergo
- inrichten van een snoezelruimte in het gerenoveerde administratieve gebouw
- inrichten van een doezelruimte (ontspanningsruimte) in de kelder van P5
- voetbalkooi zodat de voetballers zich ten volle kunnen uitleven
- inrichten van een "chill plek" in één van de buitenhuizen
- hangmatten, trampolines op het domein
- nieuwbouw zodat er kan gewerkt worden met kleinere leefgroepen en elk kind een eigen kamer heeft

7.2.2 Medewerkersbeleid

7.2.2.1 Vorming van medewerkers

Binnen het vormingsprogramma is er aandacht voor

	Ervaren medewerkers	Nieuwe medewerkers
Agressiepreventie	x	x
Werken met signaleringsplannen	x	x
Eigen visie en procedures van de organisatie	x	x
Inoefenen van afzonderingstechnieken	x	x
Correct gebruik van fixatiemateriaal	NVT	NVT
Andere:		

Toelichting:

Alle begeleiders die in leefgroepen terecht komen waar PTV wordt gebruikt moeten deze training volgen.

Jaarlijks zijn er opfrissingen.

In sommige groepen wordt er gewerkt met signaleringsplannen en op de leefgroepsvergaderingen wordt deze tool geïmplementeerd.

Visie en procedures zijn beschikbaar voor alle begeleiders. Wijzigingen worden op de leefgroepsvergaderingen toegelicht door de pedagogen. In een driejarige cyclus worden alle visieteksten en procedures voor alle begeleiders opgefrist. De pedagoog van elke afdeling is daarvoor verantwoordelijk.

Jaarlijks wordt er 2 keer een introductiedag voor nieuw personeel georganiseerd met kennismaking met het kwaliteitshandboek.

Iedereen die in een leefgroep terecht komt met verhoogde kans op agressie moet de basiscursus omgaan met agressie van Impuls volgen (=3 dagen)

7.2.2.2 Opvang na incidenten

De begeleider geeft bij een agressie-incident op het afzonderingsformulier een score van 1 tot en met 10 aan over de mate waarin de situatie een impact op de begeleider had (subjectief gevoel).

Er is een protocol na agressie. De groepschef/pedagoog zet een aantal stappen uit zorg naar de begeleider die 'slachtoffer' was van het agressie-incident o.a. onmiddellijk na het incident bellen, naar begeleider toegaan, begeleider zijn verhaal laten doen, eventueel het dienstrooster aanpassen, vergoeden van materiele schade, eventueel aangifte aan de politie....

CONCLUSIE bij hoofdstuk 7

De aanpak van de organisatie geeft voldoende invulling aan principe 5 zoals geformuleerd in de leeswijzer.	Ja
--	----

8 BESLUIT

Aan de organisatie wordt gevraagd de nodige maatregelen te nemen om de werking in overeenstemming te brengen met de geformuleerde vaststellingen.

Volgende vaststellingen zijn een inbreuk en geven aanleiding tot opvolging:

De afzonderingsruimte is onvoldoende veilig (BVR van 04/02/2011, artikel 9, §4), namelijk:

- de ruimte bevindt zich op een plaats in het gebouw die niet vlot bereikbaar is.

Uit de onderzochte case(s) blijkt dat de vertegenwoordiger van de gebruiker niet op de hoogte gebracht wordt van de afzondering (BVR van 04/02/2011, artikel 45, §2, 2°):

- De afzondering is weliswaar opgenomen in het handelingsplan maar een concrete afspraak met de vertegenwoordiger hoe ze op de hoogte wensen gehouden te worden indien de maatregel effectief wordt toegepast, ontbreekt.

Het gebruik van de genomen maatregelen (afzondering) komt onvoldoende aan bod binnen het handelingsplan (BVR van 04/02/2011, artikel 11). Dit was het geval in 1 case van P3 waarbij afzondering nochtans structureel werd ingezet.

In geval van een crisissituatie is fysieke bijstand binnen de 30 minuten niet gegarandeerd (BVR van 04/02/2011, artikel 9, §4).